

Ю.М. ПАНИШКО, А.Л. ВАСИЛЬЧУК

ВІЛЬГЕЛЬМ КОНРАД РЕНТГЕН

До 170-річчя від дня народження



Вільгельм Конрад Рентген народився 27 березня 1845 р. в Леннепе (біля Дюссельдорфу). Навчався у Вищій технічній школі в Цюріху (до 1866) та Цюріхському університеті (доктор філософії, 1868). Від 1870 р. працював у Вюрцбурзькому, від 1872 р. – в Страсбурзькому університетах. Від 1875 р. – професор Вищої сільсько-господарської школи в Хоенхеймі, від 1876 р. – Страсбурзького, від 1879 р. – Гісенського, від 1888 р. – Вюрцбурзького (від 1894 р. – ректор) університетів. Від 1901 р. працював у Мюнхенському університеті.

В.К. Рентген мав репутацію відомого експериментатора-фізика свого часу. Йому належать фундаментальні дослідження із теплоємності газів, в'язкості та діелектричної проникності деяких рідин, досліди над фізичними властивостями газів, води. У легенді про відкриття X-променів є багато нез'ясованих речей. “У п'ятницю 8 листопада 1895 р. випадково залишив увімкненою катодну трубку і виходячи з лабораторії, в темряві побачив поряд з пристроєм сяйво, яке його вразило. З цієї хвилини він дивує всіх тим, що закривається на 49 днів у своїй лабораторії і виходить тільки після того, як детально вивчив і описав у своїх відомих 17 тезах всі властивості невидимих X-променів. На всі безупинні дослідження, що велися упродовж цього часу, вчений мав достатній запас фотопластин. В лабораторії було встановлено великий ящик, покритий зсередини свинцем та цинком, в якому дослідник тримав запас фотопластин, ховався сам. Трубка Гіттофа-Крукса, з якою експериментував В.К. Рентген і яка була генератором невідомих X-променів, була покрита спеціальним кожухом. Сяйво створювалося спеціальним екраном, покритим платино-синеродистим барієм. Цей екран і слугував “приймачем” невідомого випромінення. 28 грудня 1895 р. В.К. Рентген вручив голові Вюрцбурзького фізико-медичного товариства текст доповіді, складеного із 17 тез. На початку січня 1896 р. з друку вийшла брошура Рентгена, а згодом переклад брошури на англійську, французьку, італійську, російську мови. 23 січня 1896 р. відбулася доповідь В.К. Рентгена в товаристві. В березні 1896 р. В.К. Рентген надрукував ще 4 тези, а в березні 1897 р. опублікував 11 тез, присвячених X-променів. В цих 3 повідомленнях В.К. Рентген дав детальний опис властивостей відкритих ним променів, крім уточнення їх природи. Хоча перші дослідження людського тіла (знімки своєї руки і руки дружини) були зроблені В.К. Рентгеном, він в подальшому не розпрацьовував проблему використання відкритих ним променів в медицині. Вчений відкинув пропозиції промислових і торгових фірм про матеріальну участь в експлуатації його відкриття.

Застосував X-промені для вивчення будови речовин. Виконав класичні дослідження п'єзоелектричних і піроелектричних властивостей кристалів. Встановив взаємозв'язок електричних і оптичних явищ в кристалах. В.К. Рентген був автором

фундаментальних досліджень із магнетизму. Був удостоєний багатьох премій, почесних дипломів, знань.

Характерно, що великий попередник В.К. Рентгена, Іван Пулюй, будучи людиною чесною, в листі до В.К. Рентгена привітав його із відкриттям і побажав стати лауреатом Нобелівської премії.

В 1901 р. він першим із фізиків отримав Нобелівську премію з фізики.

У 1900-1920 рр. В.К. Рентген був професором Мюнхенського університету.

Помер 10 лютого 1923 р., проживши 78 років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рейнберг С. Рентген Вильгельм Конрад / С. Рейнберг // БМЭ в 36 т. / гл. ред. А.Н. Бакулев. Т.28: Ревматизм-Румыния. – 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1962. – С. 355.
2. Рентген Вильгельм Конрад // БСЭ в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров. Т.22: Ремень-Сафи. – 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1975. – С. 14-15.
3. УРЕ в 12 т. / гол ред. М.П. Бажан. – Т.9: Поплужне-Салуїн. – 2-е вид. – Київ: УРЕ, 1983. – 560 с. – Зі змісту: [Рентген Вільгельм Конрад]. – С.339.
4. Волков В.А. Выдающиеся химики мира: биогр. справ. / В.А. Волков, Е.В. Вонский, Г.И. Кузнецова; под ред. В.И. Кузнецова. – М.: Высшая школа, 1991. – 656 с. – Из содерж.: [Рентген Вильгельм Конрад]. – С. 372.
5. Визначні імена у світовій медицині / за ред. проф. О.А. Грандо. – Київ: РВА “Тріумф”, 2001. – 320 с. – Зі змісту: [В. Рентген]. – С. 118.
6. Нобелевская премия. Лауреаты. Иллюстрированная энциклопедия / пер. с англ. Л. Гуськовой. – М.: ЭКСМО, 2009. – 296 с. – Из содерж.: [Вильгельм Рентген]. – С.29.